

AKuFF Hírmondó

Arbeitskreis ungarndeutscher Familienforscher
Magyarországi Németek Családfakutató Egyesülete
German Family Tree Researchers' Society in Hungary

III. évfolyam, 9. szám

2007. június 9.

Tartalom

Az elnök előszava	2
Az Egyesület tagjainak bemutatkozása:	
Ternay Zsuzsanna bemutatkozása	3
Ternay Zsuzsanna: A Ternay-család kutatása	3
Dr. Csordás Jenő bemutatkozása	8
Dr. Csordás Jenő: Újabb adatok az Eiter-család eredetéről	9
Wéber György: Genealógiai kutatás eredményeinek publikációs lehetőségei IV.	12
Mészáros Ádám:	15
Családtörténet a Budai hegyekben 3. rész	
Dr Pencz Kornél: A bajai német sírok	24
Változások a tagságban	28
Könyvadományok	27
Új könyvek	29
Keresések	30

**Magyarországi Németek
Családfakutató Egyesülete -
AKuFF**

Alapítva: 2000

Postacím: 6500 Baja, Petőfi S. u. 56., Tel.: 06 20 32 66 397, E-Mail:

kornelpencz@gmx.net

Az elnök előszava

A legutóbbi találkozásunk Mecseknádasdon volt, ahol már volt egyszer egyesületi találkozó, de akkor még olyan kevesen voltunk, érdemes volt most újból ebbe az ízig-vérig német községben összegyűlnünk.

Itt tartottuk meg szokásos évi taggyűlésünket is, amely több változást hozott az egyesületnek.

Petz Gábor Vilmos, az AKuFF alapító kincstárnoka egészségi állapotára hivatkozással nem vállalta tovább e tisztség terheit. Ternay Zsuzsanna tagunk megfelelt a kritériumoknak és a tagság egyhangúlag megválasztotta kincstárnoknak. Biztosak vagyunk benne, hogy Ternay Zsuzsanna személyében az egyesület vagyonának kezelése jó kezekbe került, hiszen Petz Gábor Vilmos kellőképpen felkészítette őt. Petz Gábor Vilmosnak hosszú békés éveket, Ternay Zsuzsannának munkájához sok erőt, kitartást kívánunk.

Módosítottuk az egyesület alapszabályát is. Az alapszabály 7.§ (4) bekezdése akként változott, hogy egyesületi tisztségviselővé csak magyar állampolgárságú és Magyarországon állandó lakóhellyel rendelkező személy választható. Erre azért volt szükség, mert bizonyos jelek arra mutattak, hogy más, külföldi egyesületből olyan személyek érdeklődtek az AKuFF iránt, akik a korábbi helyükön nem tudták egyéni ambícióikat kiélni. Ehhez mi partnerek nem lehetünk. Ez nem a jelenlegi külföldi tagjainkra értendő!

Szükséges volt azért is a módosítás, mivel az elnökség munkáját megnehezítené, ha országhatáron átnyúló kommunikáció lenne szükséges egy-egy elnökségi döntésnél, hiszen a személyes kontaktus nagyon fontos.

Dr. Pencz Kornél

Az Egyesület kiadásában megjelent könyvek:

1. **Riszt András: Nagyárpád község családkönyve 1723-1945**
2. **Ament Andor: E L E K benépesítése a törökvész után (1724-1800)**

	<u>Áruk tagoknak</u>	<u>egyesületen kívülieknek</u>	<u>külföldre</u>
1.	3.000, - Ft	3.500, - Ft	25 €
2.	1.500, - Ft	2.000, - Ft	10 €
		+ postaköltség	

A könyvek megvételével az AKuFF könyvkiadási tevékenységét támogatja!

AZ EGYESÜLET TAGJAINAK BEMUTATKOZÁSA: Ternay Zsuzsanna bemutatkozása:

Cím: 6500 Baja, Ifjúság u. 42.
Mail: jujinuri@freemail.hu
Tel.: 06/70/338-50-13

Kalocsán születtem 1965-ben. A bajai Tanítóképző Főiskolán tanító-könyvtáros diplomát szereztem. 1986 óta a bajai Ady Endre Városi Könyvtárban dolgozok, mint gyermekkönyvtáros.

Sokáig néptáncoltam, családfakutatással kb. 3-4 éve kezdtem foglalkozni. 3 éve vagyok az AKuFF tagja, 2007. március 24-én választottak meg az AKuFF kincstárnokává.

Édesapám vaskúti: ott a **Ternay, Flach, Kling** és **Zimmermann** nevet kutattam.

Anyai nagyanyám családja kalocsai: **Balaton** és **Gombos** család.

Anyai nagyapám családja *Kis Teremiáról* (Klein Teremin) ill. *Nyerőről* (Nerau) származik: **Ging** (Gäng?) és **Stecher** család.

Kutatásom tárgya jelenleg a Ternay név.

Ternay Zsuzsanna: A Ternay-család kutatása

Az anyakönyvekből igyekeztem kigyűjteni az összes **Ternayt**, aki *Vaskúton* született ill. kötött házasságot. Paul Flach: Waschkut c. könyvében a következő névváltozatokat tünteti fel: Dörner, Terner, Dernier, Trnjaj, Trnjai, Trnaja, TERNYAI. A névváltozatokat olvasva felmerül a kérdés, vajon milyen név is ez.

Írásmódja szerint: Ternay, Ternyai – magyar
Dörner, Terner – német
Trnyaj, Trnjai, Trnaja – szláv

Ehhez jön még az a vélekedés, hogy talán francia, mert ott is előfordul ez a név. (Valószínűleg ismerős Benyovszky Móric madagaszkári utazása, találkozása De Ternay-val.)

Az első adatok *Vaskúton*:

Josephus **Dörner**

oo Vaskút, 1790.05.25. /Georgio Dietz, Sebastian Petz

Elisabeth **Henleinin**

Josephus **Trnyai** vid. (*ca.1764, + 1825.01.02. [60 éves])

oo Vaskút, 1794.09.08. /Josepho Boner?, Andreas Fisser

Anna Maria **Paurin**

Gyermekek	Születési dátum	Keresztszülők:
Marianna Dörner	1791.03.23.	/ Andreas Hollentz, Gertudis
Stephan Ternyai	1795.08.14.	/ Joseph Müller, Katharina Krasti
Joseph [Ternay]	1796.12.01.	/ Joseph Müller, Katharina Krasti
Stephan Ternjany	1798.12.22.	/ Joseph Müller, Katharina Krasti
Thomas Ternyany	1799.12.20.	/ Joseph Müller, Katharina Krasti
Mathias Ternyani	1802.08.21.	/ Joseph Müller, Katharina Krasti
Christian Ternyani	1804.12.07.	/ Joseph Müller, Katharina Krasti
Simon Terninger	1809.02.21.	/ Joseph Müller, Katharina Krasti
Katharina Dernai	1810.11.21.	/ Joseph Müller, Katharina Krasti
Franz Tellning	1814.03.28.	/ Joseph Müller, Katharina Krasti

A gyermekek házasságai:

Christian **Ternjai** (27)

oo Vaskút, 1833.11.05. / Joseph Müller, Georgius Kholter

Katharina **Scheffer** (23)

Mathias **Ternyai** (28)

oo Vaskút, 1833.11.25. / Joseph Müller, Ignatis Harsch
Barbara **Schad** (22)

Josephus **Schermann**

oo Vaskút, 1833.11.25. / Joseph Müller, Johann Petrich
Katharina **Ternjay** (23)

Joseph **Ternjay** (40)

oo Vaskút, 1836.02.15. / Joseph Müller, Joseph Schad
Katharina **Schoblocher** (35)

Franz **Ternjai** (26) / boldogult József

oo Vaskút, 1840.11.09. / Johann Krix, ? Hellenparth
Christina **Keller** (18) / Ferenc lánya

Simon **Ternjany** (34) / Joseph Ternjany, Anna Maria Bauer

oo Vaskút, 1844.11.19. / Johann Krix, ?

Theresia **Schoblocher** (19) / Gaspar Schoblocher, Rosalia Strahl

A Ternay család további kapcsolatai *Vaskúton*: **Herr, Dobler, Peter, Bauholzer, Weiler, Ott, Matheisz, Mayer, Tüer, Maidl, Strahl, Ruff, Schön, Hellenbarth, Svraka, Arnold, Hartmann, Huzovich, Berger, Huber, Kling, Grünfelder, Harsch.**

A Ternay nevet az 1850-es évekig a fent látható módon, különböző formákban írták le. 1853-ban: **Ternei**, 1854-55-ben **Ternai**, viszont 1856-tól szinte kivétel nélkül **Ternay** formában írják.

Hova kerülhettek el Vaskútról a Ternayak? Az anyakönyvekben a következő helyeket találtam: *Mohács, Lapáncsa, Majs, Beremend, Szlavónia.*

Az Interneten a különböző névváltozatokat keresve néhány település érdekesnek tűnt.

Öthalom (Glogowatz, Vladimirescu) – Dörner, Ternyai

Bácsújlak (Neudorf, Bačko Novo Selo) – Dernay

Boldogasszonyfa - Ternai (A következő nevek közt említik: **Huri, Vita, Virge Literati, Markó, Illi, Mátyás, Zákányi, Kajdon**)

A továbblépéshez egy véletlen segített hozzá. Kezembe került Bárbth János írása *Fajszról*, a fajszi összeírás adatai 1762-ből. Ez az írás említi meg **Ternai Andrást**. A fajszi névváltozatok: **Törnai, Ternai, Tirnay**.

juv. **Andreas Ternai**

oo Fajsz, 1763 / Joannes Lenard, Andreas Demeter
virg. Catharina, Michaelis **Horvát** filia

A feleség szüleinek házassági adatát sikerült megtalálni:

Michael Horváth (Szent-Miklósi)

oo Fajsz, 1744.01.02.

virg. Elisabeth **Szabó**

A latin nyelvű megjegyzésben szerepel a **Dóri (Dőry)** név, *Tevel, Szentmiklós (Újpalánk?)* és *Szekszárd* településnév.

A **Ternai** név 1763 előtt egyszer bukkan fel. Meglehetősen érdekes adat:

vid. Franciscus **Hegedős**

oo Fajsz, 1760.01.20. / Stephanus Hegedős, Stephanus Törnai

virg. Anna **Nagy-Szombati**

Nagyszombat német neve: *Tirnavu!* Nagyszombat szláv neve *Trňava*. Egy magyarázat szerint Trňava neve a szláv trňa, azaz túske szóból származik. Túske németül Dorn, így érthetővé válik a vaskúti **Dörner, Trnyai** névváltozat is.

Hogyan bukkanhatott fel *Fajszon* a **Nagyszombati** név? A török uralom után Fajszot a szekszárdi apát telepítette be újra, de I. Lipót a szekszárdi apátságot a nagyszombati kolostornak, egyetemnek adományozta.

Az 1762-es összeírásban: **Nagyszombati** János 80 éves

Almási Erzsébet 50 éves

Gyermekeik, akiket az anyakönyvben találtam, a születési dátum és a keresztszülő:

Anna	1740.08.13.	Elisabeth Ficsak
Joannes	1742.07.31.	Elisabeth Oláh
Juditha	1744.08.25.	Elisabeth Ficsak
Joannes	1746.08.09.	Elisabeth Ficsak
Agnes	1748.05.11.	Feless Hëva (Fejes Éva?)

Házassági adatot nem találtam, ezért gondoltam megnézem a kalocsai anyakönyveket.

A **Nagyszombati** név már 1739-ben, a **Ternai** név 1757-ben bukkan fel. Mindkettő nő, talán ezért nincs utalás a származási helyre.

Az Almási névnel viszont van:

Almási Mihály *Kalocsa, 1754.12.28.

/**Almási István** , **Balyi Judit** (kálvinista, *Foktő*)

/**Waiszecker Tamás** , **Csernoviczin Erzsébet**

Érdekes lehet, hogy a keresztszülő neve, a „**Weisecker**” Hajóson is előfordul: Johann Thomas **Weißenecker** (Weisecker) érseki kertész volt.

A két név, **Ternai** és **Nagyszombati**, az 1715-ös összeírásban *Kassán* található: Andreas Ternai, Emericus Nagy Szombati.

Legközelebbi kutatásom helye valószínűleg *Foktő* és *Tolna* környéke lesz, de felmerült egy másik lehetőség is:

Mikoviny Sámuel 1743 körül készült térképén Bajától valamivel északra van egy hely, amit így jelöltek: „*Tüskés Pál, seu Pandur*”. Pandúr helyét a Baja, Szeremle, Kákony települések által alkotott háromszög közepén adja meg.

A Pandúr sziget lakóit a sorozatos árvizek miatt a kalocsai érsek 1782-ben *Csávolyra* és a ma Bajához tartozó *Szentistvánra* telepítette.

Irodalom:

- Flach, Paul: *Waschkut* [München, 1983] (p. 216.)
- Érseki Levéltár, Kalocsa KEM anyakönyvek: **Vaskút, Fajsz, Kalocsa**
- Bács-Kiskun megye múltjából I. / szerk. Iványi-Szabó Tibor [Kecskemét, 1975]
  - Bárány János: Fajsz népessége a XVIII. sz. közepén (p. 81-97.)
  - Status animarum Fajsziensium 1762. (p. [99]-131.)
- Baja története a kezdetektől 1944-ig / szerk. Kőhegyi Mihály [Bp. Akadémiai Kiadó, 1989.] (p. 163.)
- Paul Flach, Josef Paul: *Siedlungsgeschichte von Hajós* [München, 1976] (p. 89.)

Internet:

- Dunántúli Napló – Aki járt a várromoknál (2003.03.18.)

dinnyeberki.dunantulinaplo.hu/index.php3?apps=cikkek&d=2003-03-18&r=2059&c=189055

- Scherer, Paul: Familienbuch Neudorf - Namenregister
[wiki.genealogy.net/wiki/Neudorf_\(Donau\),_OFB](http://wiki.genealogy.net/wiki/Neudorf_(Donau),_OFB)
- Kilzheimer, Erwin: Glogowatz – Taufregister 1
www.google.hu/search?hl=hu&q=Glogowatz+Ternyai&meta=
- Molnár Antal: Murin András SJ szekszárdi útinaplója
www.parbeszed.com/main.php?folderID=859&articleID=5544&ctag=articlelist&iid=1
- Nebojszki László: A Pandúr-sziget változatos világa
www.kfki.hu/~cheminfo/TermVil/termeszetvedelem/pandur.html
- Nebojszki László: Gemenc gyöngyszeme a Kádár-sziget
www.kfki.hu/chemonet/TermVil/archiv/tv2003/tv0302/gemenc.html
- www.arcanum.hu/mol
- Az 1715-ös összeírás

Kedves Kutatótársak!

Készül **Baranyában (ma Popovac, Horvátország)** község **képes monográfiája**. **Keresek** olyan - lehetőleg 1945 előtt, de mindenképpen 1992 előtt készült - szabadon publikálható **fényképeket, képeslapokat** (akár digitálizálva), melyek a **falu helyszíneit, eseményeit vagy az ott élő embereket** ábrázolja! Szívesen fogadok személyes (leírt) **élménybeszámolót, és minden egyéb relikviát** is! Reakciókat a wegyor@gmail.com, vagy a wegyor@citromail.hu e-mailekre várok! A várhatóan még 2007-ben elkészülő munkából igény szerint díjmentesen példányt küldök!

Köszönettel: Wéber György

Dr. Csordás Jenő bemutatkozása:

Cím: 7100 Szekszárd
Wosinsky lakótelep 20
Tel : 74/313-026

Dr. Csordás Jenő (*1926.11.16.), nyugdíjas gyermekorvos vagyok. Magam apai ágon *bihari* és *szilágysági* magyar családból származom, az anyai ág *szentesi* illetve *komáromi* iparosokból áll.

Saját családfámat a levéltárban megtalált anyakönyv-másolatokból kutattam ki a szekszárdi levéltárban. Feleségem, **Eiter** Teréz, apai ágon német, az anyain magyar család származéka. Az apai ág első magyarországi tagja Jacob EITER, aki a még Németországban, *Ulm*ban feleségül vette Anna Catharina **P/Betz**et és vele együtt telepedett le 1733-ban *Szederkény/Nyomján*. Mivel a család németországi felmenőinek kutatása közben meglepőnek és szokatlannak találtam a *tiroli* eredetet, ezért kutattam és találtam a következő cikkben is említett további adatok után.

Így ma a család leszármazási táblázata a következő:

- I. Joannes **EYTHNER** (aus Tyrol) - Elisabetha Catharina **STEIN** (Ulm)
1695.11.24., *Ulm*
- II. Jacob **EITER/EIDER** (Ulm) - Anna Catharina **P/BETZ** (Sarrod)
1733.02.03., *Ulm*
- III. Joannes Melchior **EITER** (Nyomja) - Margaretha **MANCZINGER**
(Nyomja)
1766.11.18., *Nyomja*
- IV. Christophorus **EITER** (Nyomja) - Eva **ERB** (?)
???, *Nyomja*
- V. Georgius **EITER** (Nyomja) - Elisabeth **BECK** (Nyomja)
1851.01.21., *Nyomja*
- VI. Josef **EITER** (Pécsdevecser) - Susanna **BOJET** (Vókány)
1886.08.31., *Vókány*
- VII. Sándor **EITER** (Vókány) - **BUJTÁR** Teréz (Pécs)
1910.09.24., *Pécs*

VIII. **EITER** Sándor (Pécs) - **BUDÁN** Erzsébet (Pécs)

1938.10.15., Pécs

IX. **EITER** Sándor (Pécs) - **LESTÁR** Gyöngyi (Balatonszemes)

1961.11.05., Budapest

X. Dr. **EITER** Sándor (Balatonboglár) - Dr. **AMBRUS** Ágnes (Pécs)

1986.07.12., Balatonboglár

XI. **EITER** Tamás (Pécs), szül.:1987.08.11.

Tehát a család tizenegy generációja ismert. Feleségem a VIII. generáció legfiatalabb tagja.

Dr. Csordás Jenő: Újabb adatok az Eiter-család eredetéről

Az *Ulbach*-ban (D-36396) 1708-ban született és **Petz/Betz** Anna Katharinával 1733-ban házasságot kötött **Eiter/Eider** Jacob származásáról a következő újabb adatokat találtam.

Az ulmbachi anyakönyveknek a Mario Röder, a plébánia krónikása által szerkesztett kivonatából, amelyet Dr. Petz Gábor bocsátott rendelkezésemre megállapítottam, hogy az 1733-ban Magyarországra áttelepült **Jacob Eiter** apja néhány évvel korábban maga is bevándorlóként került Ulmbachba. Ezt bizonyítja a keresztelési anyakönyv egyik bejegyzése 1692-ből: „*November 11-én megkereszteltem Auth Péter János nevű fiacskáját, a keresztapa a Tirolból származó Joannes Eitter volt.*”

Még egy hasonló jellegű bejegyzés 1694-ből: „*Április 18-án megkereszteltem Jánost, akinek szülei ?? János és Erzsébet, a felesége. A keresztapa Joannes Eytherer, legényember Tirolból*”

És egy évvel később: 1695. november 24-én *Joannes Eytherer, aki a landecki hatóságból, Tirolból származik, feleségül vette az ulmbachi Elisabeth Catharina Steint.* ”

E házasságból a következő gyermekek kereszteléséről találtam adatokat:

1. 1696. augusztus 7-én Margaretha,
2. 1700. június 13-án Joannes Georgius,
3. 1704. február 24-én Elisabetha,
4. 1708. februárjában pedig Joannes Jacobus.

Ez utóbbi az a Jacob **Eiter/Eider**, aki **Ulmachban** 1733. február 3-án feleségül vette a *Sarothból* való Anna Catharina **Petz/Betz**-et.

Mint említettem, Joannes Eiter neve után több alkalommal is feljegyezték, hogy *Tirolból* származik. De nem ő az egyetlen, aki erről a vidékről Ulmarchba jött. 1689. július 15-én keresztapaként van feltüntetve Mathaeus **Rudolsch**, tiroli kőfaragó. 1691. augusztus 27-én keresztapaként, 1694. július 11-én vőlegényként, ugyanez év november 14-én Elisabeth apjaként, 1697. augusztusában ismét keresztapaként, 1701. augusztus 2-án és 1703. február 5-én ismét apaként tűnik fel Franciscus **Sattler**, tiroli kőfaragó. Tehát ugyanazokban az években hárman jöttek Tirolból.

És Joannes Eythererről azt is tudjuk, hogy a landecki hatóságból (Gericht Landeck) származik. Ezen a nyomon kutattam tovább. Először azt kellett tisztáznom, hogy mit jelent a „Gericht” kifejezés. Josef Riedmann: *Tirol története* c. könyvében a következőket találtam: „*Tirol paraszti népessége a középkortól kezdve saját közösségebe tömörült. Ezek alkották a Gerichtelemek, amelyekből az egész tartomány felépült és amelyek felelősek voltak az igazgatásért és a jogszolgáltatásért.*”

Mivel ma a tartomány körzetekre tagolódik, utánanéztem, hogy mi volt a helyzet a 17. században. Az innsbrucki Tartományi Levéltártól azt a felvilágosítást kaptam, hogy akkoriban a következő tíz község tartozott a landecki Gerichthez: *St. Jacob* (a mai St. Anton am Arlberg része), *Pettneu*, *Flirsch*, *Strengen*, *Kappl*, *Grins*, *Landeck*, *Stams*, *Zams* és *Fliess*.

Ma a landecki körzethez harminc település tartozik. A körzet telefonkönyvében több mint harminc Eiter (34), illetve Eiterer (33) nevét találtam meg.

Ezután levélben felkerestem a landecki körzet plébániahivatalait és megkérdeztem, hogy vannak-e a 17. század hetvenes éveiből adataik Joannes Eiter/Eiterer nevű személyről.

Sajnos az egyházi könyvek általában csak későbbi időpontban keletkeztek. Ennek ellenére az Eiter vagy Eiterer név meglehetősen gyakran fordult elő a könyvekben és egyik-másik lelkész (*Fissből*, *Ischglből*, *Pfundsból*, *See-Paznaunból*, *Haimingből*) azt is közölte, hogy a keresett nevek náluk vagy a szomszédos településeken gyakran előfordulnak. A legtöbben a Pitztalt említették. Sajnos azonban a *St. Leonhard im Pitztal*-i keresztelési anyakönyv első kötete elkallódott, csupán az index maradt meg: ebben sok Eiter található, de egyetlen Eiterert sem találtak. Egyébként *St. Leonhard im Pitztal* nem a landecki, hanem az imsti körzethez tartozik.

A legújabb információt a felső Inn-völgyben fekvő Imstből kaptam: Mag. Thomas Eiterer a következőket írta: „*Felső Tirolban két politikai körzet van: Landeck és Imst. Imst körzetében van egy völgy, a Pitz-völgy, ahol sok Eiter nevű él. A szomszédos Landeck körzetben van egy völgy, a neve Kauner-völgy, ott sok Eiterer nevű él. Mindkét völgy kölcsönösen megközelíthető az ún. Pieler-magaslaton keresztül az ősidők óta. Ezért feltehető, hogy mindkét név azonos eredetű, de a 17. századtól, feltehetően elírás miatt különböző módon írták őket az anyakönyvekben. Hogy a két forma közül melyik a régebbi, talán soha nem lesz már tisztázható. A hasonló elírások, mint Eytherer, Eitter vagy Eyder ezért igencsak lehetségesek, mivel napirenden voltak a hanyagságok és az átíráshibák a papok macskakaparásaiban. Hogy az én őseim honnan erednek, ugyancsak mindörökre talány marad, mert az írásos dokumentumok csak a 17. század vége felé kezdődnek...Igencsak lehetséges, sőt valószínű, hogy az Ön felesége elődei vagy a Pitz-völgyből, vagy pedig a Keuner-völgyből vándoroltak ki először Németországba, majd Magyarországra. Az ilyen kivándorlások akkoriban nem voltak szokatlanok, mivel a gazdasági ínség gyakran nagyon nagy volt.*”

Úgy tűnik ezzel elértem kutatásaim végpontjára és nem remélhetem, hogy az Eiter család eredetéről többet ki tudjak deríteni. Így is érdekes, hogy a család Ausztriából, Tirolból származik és Hessenen keresztül Magyarországra került. Az első ismert családtagtól, Joannes Jacobus Eytherertől számítva immár a tizedik generáció él és ebből nyolc Magyarországon tevékenykedik.

Kérjük kedves kutatótársainkat, illetve mindazokat, akik lapunkat olvassák, küldjék el szakmai cikkeiket a Szerkesztőségbe, hogy azokat folyamatosan megjelentethessük! Munkánkat megkönnyítik, ha írásaikat elektronikus formában, esetleg németül és magyarul is eljuttatják.

Mail: bocsardi.maria@gmail.com (Bocsárdi Szilárdné)

Cím: 7627, Pécs, Tündér u. 15.

Wéber György: Genealógiai kutatás eredményeinek publikációs lehetőségei

IV.rész

Adatbáziskezelők, számítógépes szoftverek¹

A digitális világ számos segédprogramot biztosít a kutatóknak, melyek nagyságrenddel megkönnyítik a kutatás során felgyűlt adathalmaz kezelését, bemutatását. Ezek némelyike ingyen, mások némi készpénzért beszerezhetők. Egy-egy szoftvernek is újabb meg újabb verzióit készítik el, melyekkel általában frissíteni lehet a már meglévő – és esetleg adatokkal feltöltött – programot. Az ingyenes programok rendszerint csak korlátozott igényeket képesek kielégíteni, vagy korlátozzák a kezelhető személyek számát, vagy kikerülhetetlen reklámokat is tartalmaznak. A felhasználóért folytatott verseny alapja a kutatói igények minél szélesebb kielégítése, melyek egyben jellemzik is az adott szoftvert, vagyis:

- Milyen mértékben felhasználóbarát a kezelőfelülete?
- Kellő mennyiségben lehet-e egy személyhez képet, szöveget (életrajzot), filmet, dokumentumokat, hanganyagot, stb., s ezek bármelyikéhez megjegyzést illeszteni?
- Képes-e egy kiválasztott képet alapértelmezettként kezelni (s ezt az adatfelvitel ill. feldolgozás alatt is mutatni), a többit pedig fotóalbumként tárolni?
- Van-e családi képeket tároló „fiókja”, mely képekhez a családi esemény ideje-helye, a résztvevők neve rögzíthető?
- Hány generációra kiterjedő, mennyire áttekinthető ábrát készít? A kész ábrát van-e mód átméretezni, feldarabolni, szerkeszteni?
- Képes-e automatikusan kezelni a Kekulé számozást? Ugyanakkor ösvesztések esetén eldönthető-e, melyik számpár essen ki?
- Képes-e egyedi azonosító kezelésére? Ennek jelentősége az azonos nevű rokonok elkülönítésében van. Rendszerint a római számmal írt generációs szint száma és az arab számmal írt Kekulé szám szerepel / jellel

---

¹ A fejezet zömében a <http://free.srv.hu/c/szaladfakutato/scomputer2.php> és (saját tapasztalatokon kívül) más weboldalak információs anyagának segítségével készült.

elválasztva. Vannak azonban igények teljesen egyedi, 5-6 karakterből álló azonosítók létrehozására is!

- Képes-e egyetlen személynél is kellő számú házasságokat (akár 4-6!), vagy egyedi genealógiai eseményeket (incestusból, rokonházasságból vagy bigámiából származó utódok rögzítése) kezelni?
- Van-e születésnap – házassági évforduló figyelmeztetője, beépített öröknaptára?
- Rögzíthető-e a származási helyekről helytörténeti adat, ha igen mennyi?
- Képes-e a polgári és felekezeti esküvők eltérő idejének-helyének, valamint az élettársi kapcsolatok ill. válások kezelésére?
- Milyen mértékben szabhatók egyéni igényre a nyomtatási funkciók? (színek, méretek, lapszámkorlátozás, stb.)
- Elfogadja-e a magyar helyesírás követelményeit (pl. a vezeté- és keresztnévek sorrendje, ékezetes betűk), egyáltalán maga a program (és milyen mértékig, pl. a Sűgó is?) megjelenik-e az általunk kívánt nyelven? Sajnos magyar fejlesztésű szoftver még nem került piacra.
- A program automatikusan generálja-e a honlapkészítést?
- Jelzi-e az adatbevitel során a logikai hibákat? Pl. van-e senkivel összefüggésben nem lévő személy az adatokban, vagy házasságkötés előtti elhalálozás, azonos neműek házassága, stb.
- Osztható-e a képernyő több darabra, hogy egy időben több családfa is tanulmányozható lehessen?
- Milyen mértékben lehet testre szabni a megjelenő felületeket? (Háttérkép, betűszínek, ikonok mérete-megjelenése, keretezés, nemek színének elkülönítése, egyéb egyéni ötletek megvalósítása, stb.)
- Milyen indexeket képes készíteni?
- Milyen statisztikai sorokat képes készíteni, és azokat milyen módon (adatsor, diagram) jeleníti meg? Pl.: számít-e átlag életkort, házasságkötés-kori kort, gyermekhalandóságot, megadja-e a leggyakoribb vagy a legkevésbé gyakori keresztnévet – foglalkozást – betegséget – halálokot, stb.
- A szoftver ára! Itt is igaz, hogy legdrágább az ingyenes, mert az adatbevitellel járó energiánk könnyen kárba vész, ha végül nem nyeri el tetszésünket a külalak vagy felhasználhatóság. Gyakran egy fizetős program demo anyaga ingyenes a kipróbálási lehetőség érdekében. Máskor az interneten korlátozott ideig ingyenes egy-egy program, s csak a teljes szoftver megvásárlásával nyílik lehetőség ismét a programhasználatra. A

20-50 USA dollár körüli szoftverek olcsónak számítanak, de alaposan tájékozódni kell a nyújtott szolgáltatásokról. A drágább termékek (akár 100 USA dollár felett) valóban igényesebbek, s rendszerint különböző szolgáltatásokkal (ingyenes frissítések küldése, településkereső program, stb.) próbálnak eladhatóbbá válni.

Előnye:

- Az adatokat csak egyszer – egy személyi kartonon, vagy kérdőíven - kell rögzíteni. Módosításokat is itt, egy helyen lehet végrehajtani.
- Az adatbevitellel minden teendőnk kimerült.
- Az adatokat igény szerint lehet csoportosítani.
- Igény szerint bővíthető (születések, házasságok), már kész adatbázissal egybefűzhető, részben vagy egészben más adatbázisnak átadható. Lehetővé válhat ezzel nagy nemzetség vagy egy település teljes adatállományának egy adatbázison belüli kezelése.
- A rögzített adatállományokat egy közös szabvány (leggyakrabban a GEDCOM = **G**ENEALOGI **D**ATA **C**OMMUNICATION, de mások is, pl.: XML = **e**Xtensible **M**arkup **L**anguage) egységesíteni képes, azaz tkp. mindegy, milyen programmal rögzítjük adatainkat, „átjárhatók” egymással a szoftverek, importálhatók-exportálhatók az (azonos szabványban rögzített) adatok.
- Az adatbázis közzétehető akár az interneten (HTML formátumban) vagy saját honlapon is, de CD-n vagy DVD-n is tárolható, sokszorosítható.
- A szoftverek használata általában nem igényel speciális számítástechnikai ismereteket. (Kivéve az adatbázis-kezelő programokat (pl. Acces) használóktól!)

Hátránya:

- Nincs omnipotens program. Mindenkinnek saját igénye, lehetősége és kompromisszumkészsége szerint kell szoftvert beszereznie. Emiatt több szoftverrel meg kell ismerkedni a választás előtt, s ez időigényes.
- Használata, átörökítése, bemutatása mindenkor feltételez egy kéznél lévő, működőképes és az adott szoftvert felismerő számítógépet.
- Adatbázis-kezelő alapprogrammal (pl. Acces) egyedi családfakutató szoftvert írni, adatokkal feltölteni és azt működtetni még az ECDL alapvizsgával rendelkezők többségének is meghaladja a képességeit!

Néhány program és internet elérhetősége, a teljesség legkisebb igénye nélkül.

- GenoPro www.genopro.com
- Legacy <http://www.legacyfamilytree.com>
- Great Family <http://www.greatprogs.com>
- WinFamily <http://www.winfamily.com>
- Agelong Tree <http://www.genery.com>
- WinAhnen <http://www.winahmen.de>

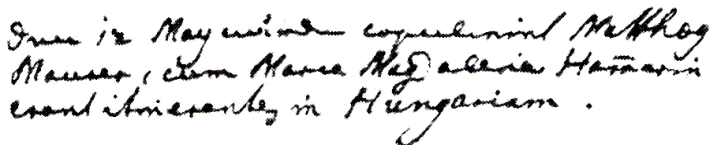
Mészáros Ádám: Családtörténet a budai hegyekben (3. rész)

A toborzás, verbuválás a falvakban történt. A magyar földesurak vagy egyházi birtokok képviselői a német birodalom falvaiban népszerűsítették az általuk képviselt uradalmat, és azok számára, akik vállalták a költözést, házat, földet és többféle kedvezményt helyeztek kilátásba. A toborzottak rendszerint a szegényebb rétegekből kerültek ki. Miután megváltották magukat a helyi földesúrtól, manumissziót, vagyis elbocsátó levelet kaptak. Ennek birtokában szabadon költözhetek a birodalom más országaiba. A telepes családok gyalog vagy kocsival jutottak el az ulmi vagy valamely más dunai kikötőig, ahol hajóra szálltak, és Ulmer Schachtelnak (magyarul ulmi skatulya) nevezett, bárkaszerű hajóikon elindultak Magyarország felé.

A megváltás vagy manumisszió összege koronként és helyenként változott, általában 1-10 rajnai forint között volt. A szegényeknek kevesebbet kellett fizetniük, a nincstelenepektől sokszor csak egy imát kértek az uradalomért. A kivándorlási kedv a szegénység körében oly nagy volt, hogy egy alkalommal például *Unterwachingen* falu egész lakossága Magyarországra akart menni, derék plébánosuk minden győzködése ellenére. 1712 tavaszán egyedül csak az *obermarchtali* uradalomból 40 csoport indult útnak. Az elbocsátást jellemzően csak a hajadonoktól tagadták meg, de így is voltak olyanok, akik

szabadságuk megváltása nélkül távoztak el.² A legfőbb kivándorlási központ *Ulm* városa volt. A többféle vidékről származó telepesek itt gyűltek össze, és itt szállhattak fel a gyakorta induló hajókra. Útlevelet kaptak, és utasítást arra vonatkozóan, hol települhetnek le az új hazában. A házassági engedéllyel nem rendelkező fiatalokat sok esetben Ulmban adták össze. A Sankt Michael zu den Wengen templom esketési anyakönyvében nem ritka az ilyen bejegyzés: „erant itinerentes in Hungariam” – vagyis a pár útközben Magyarország felé házasodott össze.

*Erant in Mayeninde copulandi Matthaeus
Maurer, cum Maria Magdalena Hammerin
erant itinerantes in Hungariam.*

**Matthäus Maurer és Maria Magdalena Hammer esketési bejegyzése
Ulm, 1754. május 12.**

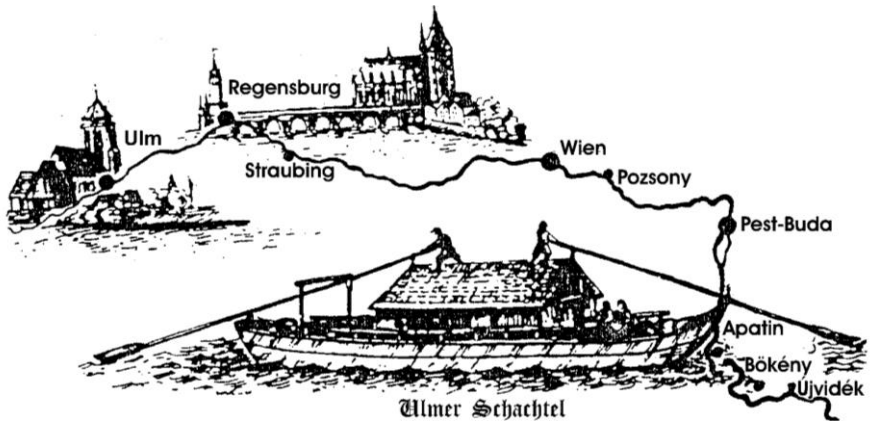
Az út nagyjából két-három hétig tartott, és egyáltalán nem volt veszélytelen. Nem egyszer sarcot követeltek tőlük, holott privilégiumaik értelmében mentesek voltak az adók és a vámok alól. Ilyenkor, a továbbhaladás érdekében mégsem tehettek mást, pénzzé kellett tegyék vagyonuk egy részét, ami a megérkezés után sokszor komoly gondokat okozott. Az utazókat járványok, betegségek is veszélyeztették.³

Az ulmi skatulya nevezetesebb megállóhelyein a telepesek regisztrálása és eligazítása végett bevándorlási központokat létesítettek. A budai hegyvidékre érkezőket *Pest-Budán*, a Tolnába és Baranyába települőket valamint a bácskai és bánáti német telepeseket *Apatinban*, *Baján*, *Dunabökenyben* és *Újvidéken* fogadták, majd a megfelelő célállomásra irányították őket. A telepesek ezután szárazföldi úton, szekereken folytatták útjukat. Megérkezésük után a telepítő földesurak gondoskodtak róluk, akik különféle kedvezményekben részesítették őket. Ez általában három év teljes és újabb három év részleges adómentességet, ingyenes házhelyet és telket valamint általában ingyenes épület- és tüzelőfa biztosítást jelentett.

---

² *Hacker* 1977. 117-118, 133-134.

³ *Pencz* 1997. 27.

A német telepesek útja Magyarországra

Az első telepítők a budai hegyekben birtokos Csáky és Zichy családok voltak, akik nem sokkal Buda visszavívása (1686) után szétküldték toborzóbiztosaikat a német birodalom déli tartományaiba. Annak ellenére, hogy a magyar főváros felszabadulásával nem értek véget a harcok, és az ország területén még javában folyt a török elleni küzdelem, *Budára* és környékére alig a török elvonulása után már megérkeztek az első német telepesek. A Csáky família pilisvörösvári birtokára már 1688-ban német családok költöztek, és a századforduló idejére németek népesítették be a Zichyek több birtokát is, köztük *Budakeszit*.⁴ Zichy Péter (1671-1726) 1698-tól fokozatosan, több hullámban költöztetett ide telepeseket, akiknek az új szőlő telepítésénél 5 évi adómentességet adott. 1715-ben 19, 1720-ban már 55 sváb gazdát írtak össze a faluban.⁵ Őseink közül először a **Hedl** és a **Pruckner** családok költöztek *Budakeszire*, ők már 1701-ben feltűntek a faluban. Az 1710-es évek elején

⁴ Juhász – Gál 1988. 28, *Herein* 1988. 10. Pilisborosjenőre és Solymárra kb. 1698-tól, Budajenőre, Kistorbágy-ra és Törökbálintra kb. 1700-tól érkeztek telepesek. – *Pest-Pilis-Solt vármegye* I / 104, 136, 210, 262.

⁵ PML IV. 23. A. I. CP. II. 57. 1716/17, MOL Filmtár N. 79. 3138. t. és *Herein* 1988. 10.

telepedett le itt a **Wiemer** família, és a **Starz** család *Unterwachingenből*, míg a **Czeiler** família 1729 táján, a **Walter** család pedig 1737 körül érkezett.

Zsámbék szintén a Zichyek birtoka volt, ahol a hódoltság végére már csak törökök laktak. Ide előbb 1686-ban (Zichy István hajdúi és huszárjai személyében) új magyar lakosok, majd 1712-től *Biberach* környéki svábok jöttek. 1714-ben 12, 1717-ben 25 német család lakott itt, majd 1718-ban újabb 36 fő érkezett,⁶ köztük lehetett a **Türner** család is. 1723-ban további 34 sváb család, majd 1724-ben *Würzburg* környékéről 50 frank telepes költözött ide.⁷ 1725-ben 64 magyar, 81 sváb és 107 frank családot találunk *Zsámbékon*,⁸ mely ekkor Magyar, Sváb és Frank utcára tagolódott. A beköltözés ezt követően is folyt: A **Willich** család őse például az 1730-as években települt ide.

A kezdeti idők telepesei igen nyomorúságos körülmények között éltek, lassan sikerült csak megélhetést teremteniük. Jó ideig kunyhókban, kalyibákban laktak, hiszen a földesúrtól kapott házhelyeken maguk kellett fölépítsék házaikat. A parlagon lévő földeket maguk kellett feltörjék. Megélhetési gondjaik miatt sokan odébbálltak, más faluba költöztek.⁹

A szegénység mellett a járványok is sújtották a népet. A legsúlyosabb az 1738-tól 1742-ig húzóódó, utolsó nagy magyarországi pestisjárvány volt, amely vidékünket 1739-ben érte el. *Zsámbékon* 823, *Budakeszin* 536 áldozata volt a fekete halálnak. Mindkét községben a plébános is meghalt, így az anyakönyvi kimutatás is lezárult abban az évben. Sajnos 1739-40 körül több adat egyáltalán

---

⁶ MOL P. 707. 219. cs. 85. (Szabó Ferenc tisztartó levele), *L. Gál* 1988. 62, 67. és *Jelli* 1992.

⁷ PML IV. 1. g / 3. Instantiae inutiles 1726. (A zsámbéki német bíró folyamodványa a vármegyéhez)

⁸ MOL P. 707. 224. 210. fasc. 2-3.189-195, PML IV.23. A. CP. II. 93, *L. Gál* 1988. 64-67, *Jelli* 1992. 26-27.

A zsámbékiak 1864-ben - kissé pontatlanul (!) - így emlékeztek vissza a német betelepülésre: „*A zsámbéki lakosság régebben egyedül magyarokból állott, de mintegy 1721-ik évben, amidőn Magyarországbán pestis uralkodott, a lakosságnak nagyobb része kihalván, ezen hiány németekkel pótoltatott, nevezetesen Frankhonból, Würtenbergából, Schwartzwaldbul, Trientbül, valóságos Schwáb Országbul.*” – OSZK Kézirattár FM/1. Pesty 3814/A. 48. t.

⁹ *L. Gál* 1988. 72.

nem került feljegyzésre.¹⁰ A gyilkos nyavalya a vidék népének csaknem a felét sírba döntötte. Budaörsön például olyannyira megfogyatkozott a népesség, hogy a birtokos Zichy Péterné asszony kénytelen volt új telepeseket hívni a faluba.¹¹ Az ekkor érkezettek közt találjuk a **Mihálek** család őseit is. A cseh (esetleg szlovák) vidékről érkezett család két nyelvváltáson is átesett. Előbb a német környezetben elnémetesedtek, majd kései utódaik – amint azt látni fogjuk – magyarrá lesznek. A *budaörsi* telepesekről 1864-ben az utódok úgy emlékeznek, hogy „többnyire favágó emberek” voltak.¹²

A demográfiai katasztrófa másutt is nagy telepítési hullámot vont maga után. A járvány utáni időben költözött *Budakeszire* az *emerkingeni Heyberger* család több tagja, továbbá ekkor jelent meg *Zsámbékon* a **Rieger** és az *ambringeni Heinemann* familia is. A *seekirchi Maurer* család ifjú sarja 1754-ben települt *Budakeszire*. A pestist követő telepítési szándék tehát újfent visszhangra talált a német birodalomban. Rengetegen jelentkeztek telepesnek. Mivel azonban sok kalandvágyó és dologkerülő ember is volt közöttük, az 1750-es évektől előírtak egy összeget, amit ha az illető nem tudott felmutatni, nem jöhetett Magyarországra.¹³

A héteves háború (1756-1763) után újabb, a helyzetükkel elégedetlen paraszti tömegek indultak meg a birodalomból Magyarország felé. Az 1750-es és 1760-as évek állami telepítési akciói már jobb feltételeket biztosítottak a telepeseknek, mint a korábbi földesúri akciók. A Zichy-birtokon épp ebben az időben ért véget a földesúri hatalom: 1766. március 31-én a bécsi kamarai adminisztráció vette át a hatalmat. Őseink közül utoljára az *emerkingeni* Johann **Neubrand** (1751- ?) érkezett ide 1773-ban, immár kamarai telepítéssel. Az egyház is hívott a birtokaira német jobbágyokat. *Törökbálintot* 1773-ig a jezsuita rend bírta. Az *endermettingeni Albicker* család tagjai 1764-ben, a bajorországi *Straubing* környékéről származó **Perlek** pedig 1772-ben leltek új otthonra a jezsuiták törökbálinti birtokán.

---

¹⁰ Az 1739-ben elhunyt zsámbéki plébános helyére 1740-ben egy részeges pap került, aki nem vezette rendesen az anyakönyvet. Az őt követő atya 1763-ban egy könyvbe másoltatta a kusza feljegyzéseket, melyek így összeszedetté és áttekinthetővé váltak, ám sokszor hibásan tartalmaznak neveket és néhol hiányosak is. – *Jelli* 1996. 230.

¹¹ *Hauser* 1985. 45.

¹² OSZK Kézirattár FM / 1. Pesty F. 3814 / A. 48. t. 52-53. p.

¹³ *Ács* 1987. 108-109.

A budai hegyvidék és családaink életében is új fejezet indult a falvak újratelepítésével. A különböző falvakból származó telepesek új lakhelyükön igen hamar közösséggé kovácsolódtak össze. A német falvak aránylag rövid idő alatt talpra tudtak állni. E mögött hatalmas munka és tengernyi veríték lehetett. A községek népessége a földművelés mellett szőlőtermesztéssel is foglalkozott, ami aztán sok családnál fő foglalkozássá lépett elő.

A budai hegyvidék németsege a környék magyar, szlovák vagy szerb falvaival szemben endogám közösség volt. Szívesen házasodtak viszont a környék más németajkú falvaiba, ami jelentős népmozgást idézett elő a vidéken. A helyváltogatást azonban nem csak a házassági, családi kapcsolatok, hanem egy-egy pusztá benépesítése, esetleg új birtok vagy szőlő vásárlása vagy a kedvezőbb adóterhek is kiválthatták.

A **Perlek** ősei közül is többen változtattak lakhelyet. Philipp **Türner** (kb.1708-1779) azért költözött el *Zsámbékról*, hogy előbb a *baroki*, majd a *mányi* csapszékét bérelje, mint árendás kocsmáros. Egy másik *zsámbéki* ős, Matthias **Willich** (†1740) családja egy ideig *Torbágyon* élt, és a szintén *zsámbéki Heinemann* család tagjai is – szegénységük miatt – gyakran változtatták lakhelyüket. Mindezen nem csodálkozhatunk, hiszen már 1728-ban is így írnak a *zsámbéki* parasztságról: „lakossága annyira szegény, és annyira híján van a marháknak, hogy többnyire koldulással vagy máshol végzett kézi munkával keresi kenyerét. A nép annyira csavargó természetű, hogy kb. 9 személy egész családjával munkára szétszóródott és házukat lebontották, úgyhogy visszatérésük nem remélhető...”¹⁴

A jobb megélhetés reménye motiválta a *budakeszi Maurer* és a *budaörsi Mihálek* családot is, akik elhagyván lakóhelyüket, a korábban néptelen *Diósd* pusztára költöztek. Diósd az 1760-as években népesült a környékbeli falvakból. 1774-ben már húsz család lakta, jobbára zsellérek, akik szőlőművelésből tartották fenn magukat.¹⁵ Néhány évvel a Maurer és a Mihálek család után a törökbálinti Benedikt **Albicker** (1746-1792) is ide költözött, miután 1770-ben egy diósdai özvegyet vett nőül. Diósdai családaink életét egyre inkább a szőlőművelés és a borászat határozta meg. A *törökbálinti Perl* család tagjai a borászkodás mellett iparos tevékenységet is folytattak.

---

¹⁴ *Pest-Pilis-Solt vármegye I* / 191-208.

¹⁵ FML IV. A. 9. a. Conscriptioes Dicales 9. köt. 1774 / 75.

A Főváros közelségének és a kedvező gazdasági feltételeknek köszönhetően vidékünk fokozatosan fölvirágzott. A bor mindig jól jövedelmezett, és szinte mindig jól eladható árucikk volt. A szőlők munkalehetőséget adtak a lakosság szegényebb rétegeinek is. A falvakban is viszonylag magas volt az iparosok aránya, akik a városi céheken kívül is érvényesülni tudtak. Főként a német falvakat jellemezte a 18. században meginduló, és a 19. század első felében fellendülő tejjgazdaság, ami a budai és pesti piacok közelsége folytán ugyancsak jól jövedelmezett. Buda és Pest jól ismert alakjai voltak a Buda környéki sváb tejesasszonyok, a „milimárik”, akik friss tejet, tejfölt, túrót vittek a piacokra és a házakhoz.

Erre az időszakra családaink is jobban éltek már, mint az előző században. A **Perlek** iparosok voltak, volt köztük csizmadia, varga és kőműves is, a **Maurer** család vagyonkája a szőlőn és a boron alapult. A két család 1844 körül újabb költözésre adta a fejét. Amikor 1843-ban Festetics Antal (1764-1853) lett Törökbálint földesura, lehetőség nyílt a Festeticsek *böhönyci* uradalmába költözni. A törökbálinti Perl Péter (1796-1855) és a diósi Maurer János (1808-1856) vállalkozó szellemű emberek voltak. A két családot 1845-ben már Böhönyén találjuk, ahol szőlőműveléssel foglalkoztak. Az ottani szőlőhegyről tudjuk: „kedves ízű vörös bort terem”.¹⁶ Péter fia és János lánya már Böhönyén házasodtak össze. Végül az öregek hiába mentek vissza 1852 körül a budai hegyekbe, a család újabb sarjadékai már Somogyban hajtottak ki. Mivel a Buda környéki németiségből kiszakadt családok egy olyan környezetbe kerültek, ahol a német nyelvet nem beszélték, a 19. század végére a Perlek és a Maurerek is magyar ajkúakká lettek.

Név- és fogalomtár (kivonat):

Albicker, Albecker: A név korábbi Albiker változata arra utal, hogy a család korai őse a svájci Albikonból (Albingshoven) származhatott. A későbbi, csak Magyarországon előforduló Albecker névalak az Albach pataknevre és az Ulm közelében fekvő Albeck falu nevére mutatna, ám ez valószínűleg a főként württembergi eredetű Buda vidéki németiség ajkán keletkezett torzítás eredménye.

---

¹⁶ *Fényes* 1851. I / 164.

A tanulmányban szereplő rövidítések:

MOL Magyar Országos Levéltár
PML Pest megyei Levéltár
OSZK Országos Széchényi Könyvtár

Irodalomjegyzék:

- Ács 1987. Ács Zoltán: A harmadik honalapítás. Bp. 1987.
- Dóka 2002. Dóka Klára: Az érdi uradalom gazdálkodása az Illésházy család birtoklása idején (1722-1828) Erd, 2002.
- Hacker 1975. Hacker, Werner: Auswanderungen aus dem Südöstlichen Schwarzwald zwischen Hochrhein, Baar und Kinzig insbesondere nach Südosteuropa im XVII. und XVIII. Jh. München, 1975.
- Hacker 1977. Hacker, Werner: Auswanderungen aus Oberschwaben im XVII. und XVIII. Jahrhundert, archivalisch dokumentiert. Stuttgart – Aalen, 1977.
- Hauser 1985. Hauser József: Budaörsi krónika. Bp. 1985.
- Herein 1985. Herein Gyula: Budakeszi nagyközség történetének általános leírása. Budakeszi füzetek I.
- Jelli 1992. Schambek/Zsámbék. Dokumente zur Geschichte einer „schwäbischen“ (donauschwäbischen) Gemeinde im Ofner Bergland/Ungarn. Herausgeber: P. Martin Anton Jelli. Stuttgart.
- Jelli 1996. Schambek/Zsámbék. Beiträge zur Geschichte und Volkskunde einer „schwäbischen“ (donau-schwäbischen) Gemeinde im Ofner Bergland/Ungarn. Herausg.: P. Martin A. Jelli. Neresheim.
- Juhász-Gál 1988. Juhász Árpád – Gál Éva: A budai hegyvidék. Bp. 1988.
- Pencz 1997. Pencz Kornél: Új hazába. Egyetemi szakdolgozat. JPTE Pécs, 1997
- Vonház 1931. Vonház István, dr.: A szatmármegyei német telepítés. Pécs, 1931.
- Wágner 2001. Wágner Ferenc: Diósd története. Diósd, 2001.

Dr. Pencz Kornél: Régi német sírkövek a bajai Rókus kápolnában

A Bácska Német Közhasznú Alapítvány tervbe vette, hogy a *bajai Rókus* temető kápolnájának falában levő, két régi homokkőből készült német sírkövet restauráltatja. Egyesületünket, az AKuFF-ot kérték fel, hogy az erősen megrongálódott sírkövek feliratait fejtsse meg és az ott eltemetett személyeket azonosítsa.

Magamra vállaltam ezt a feladatot, mivel már régóta szerettem volna többet megtudni e két sírkőről, de idő hiányában nem tettem még meg az ehhez szükséges lépéseket.

Mindig is ösztönözve éreztem magam, hogy többet tudjak meg a bajai németsegről, mivel anyai ágon igazi bajai német őseim is vannak, akik már az 1720-as években a városban laktak. Jelenleg a Baja Belvárosi Plébániatemplom anyakönyveinek feldolgozásával foglalkozom, a MOL mikrofilmjeiről. Ez a plébánia és a templom ugyanis a bajai németek részére lett alapítva, míg a horvátoknak (bunyevácnak) a ferencesek temploma állt rendelkezésre.

Az 1. számú sírkő, ha a kápolnával szemben állunk, a bejáratától jobbra, míg a 2. számú a kápolna jobb oldalán Mészáros Lázár (1848-49-es hadügyminiszter) síremléke és a Piéta-szobor között áll.

Mindkettő azonos stílusú, homokkőből készült, sárgára van mázolva. Feltűnt, hogy a közelmúltban újrafestették őket, ami szerintem hiba volt, mivel a homokkő a mázolás folytán kopott.

Első lépésként mindkét sírkövet alaposan és részletesen lefényképeztem. Sajnos meg kellett állapítanom, hogy rosszabb állapotban vannak a kövek, az elmúlt években fokozódó eróziót észleltem.

A feliratok nagyobb része még olvasható volt, a maradékot az anyakönyvek és esetleges egyéb dokumentumok segítségével reméltem megfejteni.

Hogy a sírkövek eredetileg is be voltak falazva, tehát a halottak a kápolnában nyugszanak-e, nem állapítható meg.

Az 1. számú sírkő felirata:

HIER RUHET DIE EHREN GEACHTE FRAU URSULA BRUMMERIN
GEWESTE ROTHGERBERMEISTERIN IHRES ALTER 47 IAHR
GESTORPEN DEN ..... MAI

(Itt nyugszik az igen becsült Ursula Brummer asszony, volt cserzővargáné, életének 47. esztendejében meghalt ... május ... /ford. tölem/) – az évszám már hiányzik.

Ursula **Josef Brunner** felesége volt, aki az özvegy **Ursula Hammerschmidt**-et 1758. április 4-én vette nőül. Nem tudtam megállapítani, hogy az asszony mikor halt meg, mert sem az egykori német plébánia, sem a ferencesek anyakönyvében nem találtam a bejegyzést.

Az asszony első férje **Franz Urban Hammerschmidt** volt, akinek ő a második felesége volt, miután az első, **Regina Peninger** – akit 1726. június 16-án Baján vett el – 1749. február 17-én, kb. 40 évesen meghalt.

Hol és mikor kötött Ursula és Franz Urban Hammerschmidt házasságot, arra nincs információm.

Azonban az tény, hogy első közös gyermekük, egy leány, **Margaretha** 1754. május 19-én Baján lett keresztelve. Ursula leánykori családnevét egyik bejegyzésből sem tudjuk meg.

Még egy fiút szült, **Johann Georg Hammerschmidt**-et, aki 1755. november 23-án lett megkeresztelve.

Azután azonban meghalt a férj 1756. augusztus 20-án, 56 évesen. Franz Urban Hammerschmidt Csehországból származott, amint az az első házasságkötésének az anyakönyvi bejegyzésében olvasható. Nemes lehetett, mert neve előtt néha a „de”, azaz „von” előtag áll és az alább nevezett Franz Anton 1718-ban III. Károlytól magyar nemességet kapott.

Tény, hogy egy kortársa, aki bizonyára rokona volt, **Franz Anton Hammerschmidt** a bajai uradalom igazgatója volt a bécsi **Johann Wolfgang Haymerle** felé, akinek az uradalom el volt zálogosítva. Mivel Haymerle 1672-ben a csehországi *Plan* városában (véltetően a mai Planá u Mariánských Lázní) született, feltételezhetjük, hogy talán a Hammerschmidtek, sőt esetleg Ursula is e városka környékről származott.

A második férj, **Josef Brunner** 1725. február 3-án *Hajóson* született **Johann Brunner** és **Theresia Lang** fiaként. Tehetős mesterember lehetett, mert az 1760-as években Baja mezőváros külső tanácsába választották.

Ursula asszony a következő gyermekeket szülte:

- Josef, * 1759. január 15., + 1759. január 24.
- Anna, * 1763. május 29.
- Ursula, * 1767. október 17., + 1768. szeptember 29.

Ezzel a család Baján ki is halt.

Érdekesség, hogy az első közös gyermekük, Josef születésekor Ursula még mint Hammerschmidt özvegye, de Josef Brunner felesége szerepel a bejegyzésben.

A család nevét egyébként mindig Pummer-nek írták, tehát “m”-mel, de a hajósi születéskor egyértelműen “n”-nel.

A 2. számú felirat:

HIER RUHET ROCHUS HEFELE GEW.STER BE... ..TER IN BA... ..R
ALT 56 IAHR GESTORBEN am 7ten ...ST 1792 GOTT GEBE IHM DIE
EWIGE RUHE

(Itt nyugszik Rochus Hefe, volt (mes)ter Ba(ján), életének 56. évében meghalt 1792 (augu)sztus 7-én, Isten adjon néki örök nyugodalmat./ford. tőlem/)

Rochus Hefe a halotti anyakönyv szerint 1792. augusztus 9-én *Baján*, valóban 56 évesen lett eltemetve.

Vélhetően váratlanul halt meg, mivel a halotti szentségekkel nem lett ellátva. Házasságkötései nem Baján történtek, gyermekei keresztelési bejegyzéseiből tudjuk azonban, hogy az első felesége neve **Otilie**, a másodiké **Franziska** volt.

Következő gyermekei voltak Baján megkeresztelve:

- Rochus, * 1772. szeptember 10.
- Josef, * 1775. február 20.
- Josef, * 1781. augusztus 29.
- Anna, * 1784. február 14.
- Franziska, * 1789. április 4.
- Eva, * 1789. április 4.

Az ő utódai is eltűntek Bajáról, a gyermekei nem házasodtak a városban és a név sem szerepel az 1803-as háztulajdonosi összeíráson.

Mindkét sírkő annak az kornak a tanúja, amikor Baján még erős németiség, erős német polgárság volt, mely mára szinte teljesen eltűnt. A mai bajai németek túlnyomó részben a bácskai német falvakból, a szétrombolt délbácskai német falvak közösségéből származnak. Az ő, a mi feladatunk, hogy Baja város német múltját megőrizzük, és ne hagyjuk teljesen elveszni.

Nekünk, családfakutatóknak ezzel a kis dolgozattal egy példát akartam bemutatni, hogy mennyi mindent lelhetünk, mennyi mindent megtudhatunk a szűkebb pátriánk történelméből, ha két rövid sírfeliratnak utánajárunk.

1. sz. sírkő

Felhasznált források:

- 1) Baja-Belvárosi plébánia anya-Könyvei
- 2) Hajósi plébánia anyakönyvei
- 3) Rapcsányi Jakab: Baja és Bács-Bodrog vm. községei, Bp, 1934
- 4) www.wikipedia.de
- 5) http://www.musiklexikon.ac.at/ml/musik_H/Haymerle_Familie.xml
- 6) Paul Flach: Die Hausbesitzer der Stadt Baja um 1803 (München 1977)
- 7) Paul Flach: Die königlichen Privilegienbriefe der Stadt Baja /Ungarn (München 1979)
- 8) Királyi könyvek 1703-40 Arcanum CD

2. sz. sírkő

Könyvadományok tagjainktól a mecseknádasdi találkozóra:

Adományozó

Dr. Eugen Csordás

Könyvcím

Ravasz János (szerk.): Szederkény; A honismereti egyesület évkönyve 2000

Ravasz János (szerk.): Szederkény; A honismereti egyesület évkönyve 2002-2003

Köszönjük az adományokat!

Új tagunk:

Tags. szám	Név	Cím	Telefonszám, e-mail
131	Gungl István	7150 Bonyhád, Fáy ltp. 6/C	06/ 74 451 717 06/ 20 966 71 51 sgungl@axelero.hu

Adatváltozás:

Tags. szám	Név	Cím	Telefonszám, e-mail
029	Arnold Ernő		arnolderno@gmail.com

Kilépő tag:

109	Csordás Jenőné Dr.
-----	--------------------

Kizárt tagok:

032	Kovács Gyöngyi	053	Herwerth Sándor
060	dr. Zobay András	097	Német Pál

Hibás e-mail címek:

Gellainé Mannheim Mária
Kammermann Csaba

gemann@vnet.hu
kammermann@ferencvaros.hu

Kérjük tagjainkat, hogy adataikban bekövetkezett változásokat jelezzék az Egyesület felé!

Új könyveink a könyvtárunkban / Neue Bücher in unserer Bibliothek:

- 375 Ravasz János (szerk.): Szederkény; A honismereti egyesület évkönyve 2000
- 376 Ravasz János (szerk.): Szederkény; A honismereti egyesület évkönyve 2002-2003
- 377 Gudenus János József: A magyarországi főnemesség 20. századi genealógiája (DVD)
- 378 Magyarok a II. világháborúban (DVD)
- 379 Arcanum DVD könyvtár V. (DVD)
- 380 Arcanum DVD könyvtár VI. lexikonok, adattárak (DVD)

Örömmel értesíték mindenkit
családfám bővüléséről,
melynek legifjabb tagja
Krasz Barna 2007. május 13-
án 3.30-kor született, 3880 g
és 52 cm.

Auth Szilvia

**A következő találkozó várható helyszíne és időpontja:
Bácsalmás, 2007. szeptember 8.**

**Ezúton mondunk köszönetet azon tagjainknak és barátainknak,
akik a 2006-os adójuk 1⁰-át Egyesületünknek ajánlották fel.**

Keresések:

III/9/1.

Keresem **Johann Stang** származását. Valószínűleg 1775-ben született a Baranya megyei *Vörösmart* (ma *Zmajevac*) községben. 1792. február 14-én házasságot kötött Elisabeth **Hoschmann** hajadonnal a Baranya megyei *Bán* (később *Baranyabán*, ma *Popovac*) községben.

Választ a wegyor@citromail.hu e-mail címre vagy Wéber György 7632 Pécs, Gyöngyös u.5. postai címre kérek.

III/9/2.

Keresem **Kaspar Kantner (Kanter?)** és **Anna Maria Jockert** házaspár származási adatait. Nicolas nevű gyermekük 1812 körül született a Baranya megyei *Szentiván* községben, 1835. március 19-én elvette Barbara **Stang** hajadont a Baranya megyei *Bán* (a későbbi *Baranyabán*, ma *Popovac*) községben.

Választ a wegyor@citromail.hu e-mail címre vagy Wéber György 7632 Pécs, Gyöngyös u.5. postai címre kérek.

Felhívjuk tagjainkat, hogy amennyiben lakó- vagy származási helyükön segítséget tudnak nyújtani egyesületi találkozó megszervezésében, jelentkezzenek.

Feltétel, hogy 50-70 személy részére elegendő hely legyen, valamint az étkezési lehetőség biztosított legyen.

Jelentkezni az egyesületi találkozókon személyesen, vagy írásban dr. Pencz Kornél elnöknél lehet.

Szeretnénk, ha találkozóinkat hosszabb időre előre meg tudnánk tervezni, hogy a tagjaink az egyéb programjaikat ennek megfelelően tudják alakítani.